

2. Долішній М.І. Регіональна політика: методологія, методи, практика, Л.: Ін-т регіон. досліджень, 2001. – 719 с.

3. Концепція сталого розвитку населених пунктів, затв. Постановою Верховної Ради України від 24.12.1999 р

4. Національна програма розвитку агропромислового виробництва і соціального відродження села на 1999-2010 роки // Економіка АПК. – 1999. - № 6. – С. 3-18

5. Статистичний щорічник Вінниччини за 2002 рік. За ред. Ігнатова С.Н. Вінницьке обласне управління статистики. – Вінниця. – 2003. – 627 с.

Summary

The article is devoted to problems of rural social infrastructure development. The author analyses the level of development of social infrastructure objects of Vinnytsia oblast, including the number of preschool institutions, hospitals, palaces of culture, stores, and restaurant business enterprises. The author is convinced that our country is responsible for providing assistance in solving problems of social revival of rural areas.

УДК 634(091)(477.43/44)

З ІСТОРІЇ САДІВНИЦТВА ПОДІЛЛЯ

В.І.Чорнодон, аспірант*

Інститут садівництва УААН

Садівництво, як галузь сільського господарства на Поділлі має глибокі історичні корені. В роботі проаналізовано розвиток галузі за період XVI-першої половини XX століть.

Вінницька область – індустріально-аграрний регіон. Значний вплив на розміщення продуктивних сил мають вигідне географічне положення, наявність великих транспортних вузлів на магістралях, що з'єднують розвинуті регіони європейської частини країн ближнього зарубіжжя з південно-західними кордонами, а також сприятливі агрокліматичні умови для розвитку багатьох галузей сільськогосподарського виробництва. Зокрема садівництва і ягідництва.

Знайомлячись з архівними та літературними джерелами з історії садівництва Поділля передусім звернемось до енциклопедичного словника Ф.Р.Брокгауза, виданого ще у 1898 році [5,с.96]. Як вказує автор: “Клімат Подільської губернії тепліший, ніж більшої частини Європейської Росії...”

* Науковий керівник - д.е.н., професор, засл.економіст України О.М. Шестопаль.

Губернія розкошує садами, особливо в прибережній полосі р.Дністра (шириною 30-40верств), між Хотиним і Ямполем". З вищенаведеного джерела дізнаємось, що під садами було зайнято 36505 десятин. Більше 5 десятин було в 63 садах. Землевласники вирощували яблуні, груші, сливи, горіхи; вишні і черешні були на другому місці, зустрічались також персики і абрикоси; айва зустрічалась переважно в Балтському повіті. У селян переважали сливи і вишні. Із ягід землевласники розводили полуницю, малину, смородину, агрус. Кизил ріс у дикому вигляді по південних кам'янистих схилах і берегах річок басейну Дністра. У дикому вигляді ріс також барбарис і терн. Виноград розводили переважно в прибережній полосі річки Дністра; під виноградниками в 1885 році було 289 десятин, в 1895 році – більш ніж 443 десятини. Щодо реалізації плодів, то більша частина свіжих і сушених фруктів розходилась на сільських ярмарках і базарах, крім того збут був в Одесі, Києві, Санкт-Петербурзі і т.д. З одного Ушинського повіту Чорносливу щорічно відправляли до 300 тис. пудів.

Найбільш повно викладена історія та стан садівництва на Поділлі в кінці ХІХ ст. в книзі видатного російського вченого-садовода, доктора сільськогосподарських наук, професора М.І.Кучінова.

М.І.Кучінов народився у 1863 році в Могилівській губернії, там закінчив землеробське училище, потім кілька років стажувався з садівництва в Німеччині, Бельгії. Працюючи в департаменті землеробства, був відряджений у 1898 році до Подільської губернії, яка в той час займала перше місце з виробництва та продажу плодів у Росії, для вивчення і опрацювання подальших напрямів його розвитку.

Заслуга М.І.Кучінова полягає в тому, що він вперше відкрив широкому загалу Росії і світовій громадськості багатий край для розвитку промислового садівництва, дослідивши його ґрунтово-кліматичні та прородно-економічні умови, свої дослідження виклав у книзі "Пловодство в Подольской Губернии", виданій в Санкт-Петербурзі 1901 році.

Отже, як бачимо більш ніж століття тому Поділля визнається великим садівничим центром. Про давнє минуле садівництва свідчать численні архівні документи судових справ та нотаріальні записи 1500-х років про продаж будівель і земель із садами. На це також вказує та велика кількість місцевих сортів для виведення яких потрібно було багато років, а ще – назви сіл, яким по декілька століть – Садківці, Яблунівка, Малинівка, Садове, Вишневе, Грушки та ін.

Стан садівництва на Поділлі, описаний І.М.Сіماشкевичем у праці "Історико-географічний опис Подільської губернії", що надрукована у 1875 році, де відзначено, що у ХVІІІ столітті було завезено із Франції, Італії, Південної Америки, Сибіру і навіть із Китаю понад п'ятсот сортів яблуні і груші. Як свідчить ксьондз Марчинський, у подільських садах росли різноманітні сорти італійських і східних груш, французьких, німецьких,

голландських і азійських бергамотів та ренетів [8, с.28].

Про високу культуру садівництва в XVI-XVIII ст.ст. в Україні свідчить те, що тут кілька віків тому методом народної селекції виведено ряд сортів плодових культур, частина яких і тепер входить до районованого сортименту. Це зокрема сорти яблуні: Кальвій Сніговий, Путивка осіння; груші – Лимонка київська; вишні – Гріот український, Немирівка, Пріорська та ін.

Садівництво як промислова галузь почало розвиватись в країнах Західної Європі з розвитком капіталізму. В Росії цей розвиток стримувався тим, що тут довше існувало кріпосне право.

Швидкий розвиток промислового капіталізму, який відбувався після земельної реформи 1861р. та супроводжувався розширенням мережі залізниць, збільшенням торгівлі, обумовили необхідність організації садів на новій основі як садів доходних, промислових. Особливо помітно розвивалось садівництво, зокрема, в Подільській губернії [2, с.19].

Як свідчать літературні джерела, чітке розмежування понять промислове (в розумінні товарне) і аматорське (споживче) садівництво першим в Росії ввів до наукового обігу Л.П.Симиренко. Промислове садівництво – писав він, – має лише єдину мету – торговельну, а тому його завдання й визначається винятковою сутністю плодів як товару і нічого спільного не має ні з помологічним, ні з аматорським садівництвом, яке влаштовується для потреб родини [1, 3, с.2-3].

В дореволюційний період в Україні найбільшого розвитку садівництво набуло в Подільській губернії, особливо в придністрянських районах, а також в південних районах Криму. Тут були зосереджені основні площі товарного садівництва, де вирощувались промислові сорти плодових культур. Характерно, що в ті роки вивіз сушених плодів набагато перевищував вивіз їх у свіжому вигляді [2, с.19].

Розвиток промислового садівництва в регіоні розпочався ще в кінці XVIIIст. на початку XIXст. з відкриттям внутрішніх ринків Російської Іперії. Найбільше піднесення в розвитку садівництва в Україні припадає на 70-90 роки XIX століття.

Історичним для розвитку садівництва на Поділлі можна вважати 70-80-ті роки XIX ст. Так, у 1875 році князь А.Є.Гагарін у своєму маєтку при місті Окна Балтського повіту, а 1880 року граф А.О.Шміт у маєтку села Осламово Новоушицького повіту організували розсадники по вирощуванню саджанців плодових культур, а також для їх сортовивчення. Вирощуванням садів займались і селяни, із яблук вирощувались: Саблук, Романець, Гусак, Кнши, Циганка, Штеттінське, Пепінка литовська, Папіровка і різні Ренети, із груш – Глек, Панна і різні Бери, із слив – місцеву сливу, Чекушу і Угорку. Проте, на той час не було жодної спеціалізованої заготівельної організації чи плодоконсервного заводу, найбільш поширеним методом зберігання плодів було сушіння [7, с.15].

Наводимо площі садів у Подільській губернії на 1900 рік (табл. 1).

Площі садів по повітах Подільської Губернії (1900 р.)

Повіти	Площа садів	
	десятин	гектар (га)
Балтський	3320	3618,8
Брацлавський	3020	3291,8
Вінницький	2750	2997,5
Гайсинський	1620	1765,8
Кам'янецький	1370	1493,3
Летичівський	1800	1962,0
Літинський	4569	4191,7
Могилівський	1550	1689,5
Новоушинський	1900	2071,0
Ольгопільський	1910	2081,9
Проскурівський	935	1019,2
Ямпільський	2450	2670,5
Всього	27194	29641,5

В другій половині XIX ст. високих темпів набуває розвиток промислового (товарного) садівництва, основним осередком якого були Крим і Поділля. Про це переконливо свідчать дані про вивіз з цих центрів свіжих плодів і сухофруктів. Так у 1895 році з Подільської губернії було вивезено 16962 тони сухофруктів (в перерахунку на свіжі 79,7 тис.т.). А це на 28,7% більше порівняно з обсягами реалізації цієї продукції всіма сільськогосподарськими підприємствами Вінницької і Хмельницької області пересічно за 1996-1999 р.р. (61,9 тис.т.) [4, с.13].

В дореволюційний час регіон славився виробництвом сухофруктів, причому на початку минулого століття ця продукція мала вихід на Європейський ринок. В 1913 році з Мізківських хуторів та Луки-Мелешківської, що поблизу м.Вінниці, возили волами до Парижу сушені груші й чорнослив. На той час щорічне виробництво чорносливу становило біля 80 тис.ц., а в найсприятливіші роки – 160 тис.ц. друге місце займали сушені груші і вишні – 12–16 тис.ц., найменше вироблялось сушених яблук [6, с.97]. Таким чином, вирощена продукція використовувалась з найменшими втратами і могла бути реалізована в різних регіонах.

Важливою подією для Поділля була перша губернська нарада з садівництва, яку організував А.К.Станкевич, у лютому 1914 року. В нараді взяли участь понад п'ятдесят учасників.

Згідно доповіді А.К.Станкевича сади на Поділлі займали у 1913 році 24150 десятин землі. За участю А.К.Станкевича у 1911 році було розроблено і затверджено перший районований асортимент плодкових культур для вирощування в промислових садах Поділля – сорти яблуні: Кальвіль

сніговий, Бойкен, Джонатан, Ренет симиренка, Пармен зимовий золотий, Ренет ландсберзький, Тиролька, Пепінка литовська, Штеттінське червоне, Ренет шампанський та інші. Проте селяни не були достатньо зацікавленими у розвитку садівництва. Основною причиною була відсутність чіткої організації закупівлі продукції, внаслідок чого перекупники купували товар за безцінь і мали при цьому 200% і більше окупності затраченого капіталу.

Одним з питань, порушених і розглянутих на нараді було створення дослідної установи з садівництва. Згодом дане питання неодноразово порушувалось Вінницьким окружним виконавчим комітетом. Строк створення Подільської дослідної станції був намічений на 1930 рік, але колективізація сільського господарства та інші чинники відсунули реалізацію проекту. У 1935 році Радою народних комісарів України було видано постанову “Про розвиток садівництва”, в ній серед інших заходів передбачалась організація дослідних станцій по садівництву у Донецькій, Харківській та Вінницькій областях.

Подільська дослідна станція була створена на базі радгоспу імені Петровського. Зазначене господарство організоване у 1923 році, згідно з постановою Української економічної ради від 24 липня з метою планомірного переходу споживчого в промислове плодівництво із метою державного впливу на склад продукції і асортиментів в плодкових насадженнях, було прийняте рішення організувати у Ведмежому Вушку державний плодівний розсадник імені Петровського. У 1929 році розсадник реорганізують у радгосп імені Петровського, приєднавши до нього державні і орендовані у селян землі, для закладання нових садів, внаслідок чого вони зросли до 354 га.

Значного розвитку промислове садівництво області набуло в 30-ті роки, коли були організовані спеціалізовані радгоспи, які функціонують і нині, але зі зміною статусу (зокрема СВАТ ім. 9-ої Кримської кавдивізії, СВАТ “Україна”, ПП “Агрофірма “Строїнці”), та закладались на великих площах сади в колгоспах.

Великих збитків галузь зазнала під час Великої Вітчизняної війни. В повоєнні роки велась активна робота по відтворенню плодкових насаджень. В садівницьких господарствах були організовані плодорозсадники, де щорічно вирощували до 1,5 млн. саджанців. В той час радгоспи значно оновили і розширили свої сади.

Державні капіталовкладення, спрямовані на розвиток плодівництва, які щорічно зростали, дозволили розпочати будівництво переробних підприємств безпосередньо у великих садівницьких господарствах. Наявність в господарствах промислового виробництва сприяла підвищенню їх економіки, впровадженню прогресивних форм організації праці.

Таким чином, основним напрямом розвитку садівництва Вінницької області, як і України, до 1960р. було розширення площ під багаторічними насадженнями. Сади закладались майже у всіх колгоспах і радгоспах, що призвело

до значної роздробленості насаджень. Враховуючи специфічні особливості садівництва як галузі, це значно ускладнювало організацію садівництва на промисловій основі, стримувало спеціалізацію і конкретизацію виробництва плодів і ягід, не створювалася відповідна матеріально-технічна база.

Садівництво, враховуючи цінність його продукції і наявний потенціал для розвитку, виходячи з історичних надбань регіону, безумовно має в перспективі залишитися однією з провідних галузей сільського господарства.

Література

1. Симиренко Л.П. Крымское промышленное плодоводство. – М., 1912. – 746 с.
2. Чухно Д.Ф. Экономика садоводства. – К.: Государственное издательство С.-Х. Литературы Украинской ССР, 1961. – С. 19.
3. Шестопаль О.М. Перечитуючи праці Л.М.Симиренка // Сад. – 1995. - С. 2-3.
4. Шестопаль О.М. До стратегії відродження та подальшого розвитку вітчизняного садівництва // Сад, вино і виноград. - №5-7, 2001. - С. 13.
5. Энциклопедический словарь / Под ред. Ф.А.Брокгауза, И.А.Ефрона. - С.-Пб., 1898. – Т. 24. - С. 96.
6. Энциклопедический словарь / Под ред. Ф.А.Брокгауза, И.А.Ефрона. - С.-Пб., 1898. – Т. 47. - С. 97.
7. Яропуд В.М. На одній паралелі з Парижем. - Вінницька обл.типографія, 2002.
8. Яропуд В.М. Подільське садівництво // Сад. – 1995. - №7. - С. 28.

UCC 634(091) (477.43/.44)

History of horticulture in Podyllia Region / Chornodon V.I.

Horticulture as a branch of agricultural production in Podyllia Region has deep historical roots. The given work presents the analysis of horticulture in Vinnitsa region in XVI-first part XX centuries.

УДК 339/138 (477)

УПРАВЛІНСЬКИЙ АСПЕКТ ВИТРАТ МАРКЕТИНГУ ПОСЛУГ

Н.В. Погожа, аспірант*

Європейський університет (м. Київ)

В статті висвітлені проблеми та шляхи удосконалення системи управління витратами маркетингу послуг. Подано аналіз прямих витрат і "витрат втрачених можливостей". Пропонуються шляхи підвищення якості управління маркетингом ринку послуг на основі структуризації витрат.

Розуміння сутності, змісту та форм прояву витрат маркетингової діяльності підприємства послуг суттєве в зв'язку з необхідністю

* Науковий керівник – кандидат економічних наук, доцент, завідувач кафедри маркетингу Європейського університету Лутій О.П.